S. Turcsányi Ildikó

Dr. Hepp Ferenc

Békés város szülötte

Békés, 2009

Békési Téka
41. sz.

(XVII. évfolyam 2. szám)

Kiadó:
Békés Városi Jantyik Mátyás Múzeum

Sorozatszerkesztő:
B. Szűcs Irén

A kiadvány megjelenését támogatta:

Békés Város Önkormányzata
—
Békési Városvédő- és Szépítő Egyesület
—
Békési Múzeumbarátok Köre
—
Dr. Hepp Ferenc Általános Iskola Gyermekeiért Alapítvány
—
„Békési Könyvtárért” Alapítvány

ISBN 978-963-86729-6-?
ISSN 0238-0005

Előszó

Dr. Hepp Ferenc nevét sokan ismerik itthon és szerte a nagyvilágban, gazdag életútjáról azonban – szülővárosában, Békésen is – nem sokat tudunk. Furcsa módon a hazai sportszakirodalomban is kevés publikáció jelent meg róla.

Dr. Hepp Ferenc a Testnevelési Főiskola igazgatója, a Nemzetközi Kosárlabda Szövetség (FIBA) európai alelnöke, végrehajtó bizottságának tagja, gazdasági bizottságának elnöke, a Magyar Kosárlabda Szövetség elnöke, a Magyar Pszichológiai Tudományos Társaság sportlélektani szekciójának elnöke volt. A pszichológiától kezdve a kosárlabdázásban, a tudományos kutatásban is kiemelkedőt nyújtott, sokoldalúságát és a különböző területeken való magas fokú felkészültségét folyamatosan bizonyította.

A békési sportbarátok számára különös fontossággal bír, hogy a Békésről elszármazott Dr. Hepp Ferencet nemzetünkből egyedüliként választották az 1959-ben alapított Springfield-i „Kosárlabda Dicsőség Csarnok” (Hall of Fame) tagjává. Ahogyan a Csarnok bibliográfiája írja róla „a magyar kosárlabdázás atyja”-ként képvisel bennünket a sportág hírességei között. A sportág másik szentélye a 2007-ben létesült Nemzetközi Kosárlabda Szövetség (FIBA) Hírességeinek Csarnoka a Spanyolországi Alcobendasban. Természetesen már a nyitáskor ebben a Csarnokban is helyet kapott Dr. Hepp Ferenc, aki sok funkciója mellett a FIBA központi testületének is tagja volt.

Tisztelői világszerte így vallanak róla:

„Mi, kosarasok a versenyt, a verseny szellemének örökségét kaptuk tőle.” (Zsíros Tibor kosárlabda Európa-bajnok Kosárarany című könyvéből)

„1980 utolsó napjaiban eltemették azt az embert, aki a világ kosárlabda-történelmében az egyik legjelentősebb szerepet játszotta.” (Az olasz Giganti del Basket magazinból)

„Ahol a kosárlabdasport létezik, ott Dr. Hepp Ferencet tisztelik…” (Szovjetszkij Sport)

„Az egyik legnagyobb érdeme, hogy mindenkor elősegítette az emberi kapcsolatokat…” (ABAUSA News, az Egyesült Államok Kosárlabda Szövetségének hivatalos magazinja)

„Mintha mindig mellettünk lenne. Mégis nehéz róla szólni, épp azért mert még ma is olyan közel van hozzánk. És egészen biztos, hogy rosszallná a szépelgéseket. A cselekvés embere volt.” (Gyárfás Tamás, a Magyar Úszószövetség elnöke)

„Korrekt úr volt. Nem a rohamra induló katona gyakran önmagáról sem tudó bátorsága volt az övé, hanem annak az embernek a higgadt bátorsága, aki minden körülmények között meg merte mondani nyíltan és határozottan, amit gondolt, anélkül, hogy bármikor is alkudott volna.” (Dr. Edward Steitz, az ABAUSA elnöke)

„Szerény volt, mindig megtalálta a helyes szavakat; bölcsességével nagy tekintélyre tett szert, állandóan segített a legnehezebb problémák megoldásában. Akik ismerték, emlékezni fognak arra, hogy a környezetével kialakított kapcsolatát, a kölcsönös megértés, melegség és gyengédség jellemezte. Nagytekintélyű, nemzetközileg elismert vezető volt, mindenkinek a barátja, szerették az egész világon. Halálával nagy veszteség ért bennünket. (Dr. Vilmos Endre, a Magyar Kosárlabda Szövetség elnöke, 1982.)

Születésének centenáriumán szülővárosa régóta esedékes kötelességének tesz eleget, Hepp Ferenc kiemelkedő jelentőségű életútjának e kis kiadványban történő közzétételével.

Hepp Ferenc békési évei

Hepp Ferenc 1909. november 3-án Békésen született. Édesapja, Hepp Ferenc svájci származású volt, segédként került a Szánthó Albert utcai kék-színeskelme-festő műhelybe, édesanyja, Herpai Julianna ugyanott volt szakácsnő. Ott ismerkedtek össze, s nemsokára házasságot kötöttek. A műhely öröklés útján került a család tulajdonába. Az üzem Hepp Ferenc édesapjának irányításával továbbra is jól dolgozott, viszonylagos jómódot biztosítva ezzel a családnak. A nyugalomnak azonban hamar vége szakadt. Az ifjabb Hepp még nem volt 10 éves, amikor 1919-ben meghalt az édesapa. Özvegy édesanyjával, kishúgával csak hárman maradtak. Édesanyja vette át a család egyetlen pénzszerző lehetőségét, az üzemet, Baji Imre szaksegédet alkalmazva.

A fiatal Hepp Ferenc az elemi iskola elvégzése után (1920) az akkor nyolcosztályos Békési Református Reálgimnázium első osztályában folytatta tanulmányait, emellett rendszeresen dolgozott édesanyja festőműhelyében.

Minden iránt érdeklődött. Rendkívüli fogékonyságára, szorgalmára, nyelvérzékére tanárai is felfigyeltek és külön feladatokkal próbálták őt nagyobb teljesítményekre sarkallni. Szellemi aktivitása mellett a sport örök szerelmese volt. Akkoriban elsősorban még az atlétika érdekelte. Így emlékezik erre Dr. Mucsi Imre volt osztálytársa: „Azt hiszem, nem túlzok, ha azt mondom, hogy az egyenlő és kiváló tanulók között is a legkiválóbb volt. Amellett, hogy csaknem minden sportágban is élen járt. Általában éveken keresztül megyei, sőt nem egyszer országos szinten is első volt. Kedvelt sportágai voltak a gerelyhajítás, diszkoszvetés, súlylökés, de eredményes volt távolugrásban, magasugrásban, futószámokban, még szertornán is.” Házuk udvarán néhány barátjával egy kerti tornaszerekből álló

tornapályát készítettek, ahová a környék fiataljai – a zugi fiatalok – szívesen jártak sportolni.

Atlétikai eredményei még a mai mérce szerint is figyelemre méltóak. Kiváló sporteredményeivel büszkesége volt a békési gimnáziumnak. A távolugrás és a gerelyvetés volt a két erőssége, de általában több számban is elindították a megyei és országos versenyeken. 1924-ben – 15 éves korában – a hódmezővásárhelyi területi atlétikai versenyen 100 méteren 11,5 mpes időt futott, magasba 175 cm-t, távolba 650 cm-t ugrott, gerellyel 52,3 m-t dobott.

Sajnos közben egyre rosszabbra fordult a család élete. Édesanyja rohamosan romló egészségi állapota miatt a középiskolát időlegesen abba kellett hagynia. Ekkor kitanulta a kelmefestő szakmát, amelynek eredményeként a Békési Iparos Tanonciskolában 1926-ban segédlevelet szerzett. (Segédlevelének száma: 85/1926. Kiállította a Békési Ipartestület 1926. november 3-án.) Édesanyja egyre súlyosbodó betegsége és az üzleti nehézségek miatt azonban az üzem tönkrement és a családi értékeket kénytelenek voltak elárverezni. Szinte teljesen elvesztettek mindent, semmijük sem maradt. 18 éves volt, amikor 1927-ben meghalt az édesanyja. Fiatalon húgával és dajkájával maradt.

Az elemi és az addigi gimnáziumi tanulmányi eredményei kimagaslóan jók voltak. Éppen ezért a tanulást folytatnia kellett, amit 1927-ben meg is tett, Csurgay János testnevelő tanára biztatására. Korábbi kiváló előmenetele lehetővé tette, hogy a gimnázium fenntartó testülete teljes tandíjmentességet biztosítson számára, továbbá minden évben a kiemelkedő tanulmányi eredményeik alapján díjazott diákok között legyen.

A sportra ekkoriban is sok időt fordított, ennek eredményei nem is maradtak el. 1929-ben az országos középiskolai atlétikai versenyen pentatlonban (versenyszámai nem azonosak a mai öttusa számaival) 2. helyezést ért el. (200 méteres síkfu-

tás 25,0 mp, maratoni futás 2:24,2 perc, távolugrás 624 cm, diszkoszvetés 39,7 m, gerelyhajítás 49,4 m) A dobószámokban egyre javuló teljesítménnyel 1930-ban gerelyhajításban 52.8 métert, súlylökésben 11.79 métert ért el.

1930-ban érettségizett jeles eredménnyel. A gimnáziumi évek alatt életreszóló barátságokat kötött. Barátja volt minden idők legkiemelkedőbb békési diáksportolója, Kecskeméti Gábor (1912-1981 - 3 évvel volt fiatalabb Hepp Ferencnél, de a megszakítás miatt csupán egy évvel járt alatta a gimnáziumban), aki 1931-ben Bécsben megnyerte az osztrák-magyar ifjúsági válogatott viadal gerelyvető számát. Később kiemelkedő felnőtt versenyző, edző, sportvezető lett és mindvégig a városban maradt. Az 1936-os berlini és az 1952-es helsinki olimpián a torna sportágban maradandó sikert ért el.

Így maradt meg jóbarátként a szintén Békésről indult Harmati Sándor (1917-1988), atlétikai életünk jeles képviselője, a Testnevelési Főiskola volt tanára, bár jó néhány évvel fiatalabb volt Hepp Ferencnél.

Hepp Ferenc tanulmányai Magyarországon és külföldön (1930-1937)

Hepp Ferenc kitűnő érettségi bizonyítványával bármely felsőoktatási intézménybe pályázhatott volna. Ő nem tudta eldönteni, hogy a Testnevelési Főiskola tanári szakára, vagy pedig a Pázmány Péter Tudományegyetem matematika-fizika szakára jelentkezzen. Problémáját úgy oldotta meg, hogy mindkét intézménybe kérte felvételét, mondván „a sors majd segít eldönteni ezt a nehéz kérdést”. Kitűnő felvételi vizsgái alapján mindkét iskola elfogadta a jelentkezését. A dilemma tehát nem oldódott meg. Végül is azért választotta továbbtanulási helyéül a Testnevelési Főiskolát, mert teljes ösztöndíjellátást, kollégiumi elhelyezést, tandíjmentességet biztosítottak

számára. Ugyanezeket a lehetőségeket az Eötvös Kollégium nem tudta neki biztosítani.

Hepp Ferenc akkoriban olyan szegény volt, hogy talán az édesapjától kapott zsebórán kívül nem is volt több értéke. TF-es évei alatt gyakran vállalt vagonkirakást, hólapátolást, de más fizikai munkától sem riadt vissza. A karácsonyi ünnepeket általában az iskolában töltötte. Néha egy-egy jóbarátja hívta el ünnepelni. Otthona volt a Főiskola és az elvesztett család helyett a legjobb barátai voltak azok, akikhez bátran fordulhatott problémáival, viszont őrá is bármikor lehetett számítani.

Gyakran korrepetálta a rászoruló iskolatársakat, ahol tudott önzetlenül segített. Erős fizikumához erős akarat, s a kitűnő értelmi adottságokhoz vasszorgalom járult, így az 1932/33-as tanévet, mint TF rangelső végezte. Ekkor, vagyis harmadéves hallgató korában érkezett egy svájci egyetem ösztöndíjas pályázata a Főiskolára. Ezt a kitűnő lehetőséget Hepp Ferenc kapta meg eredményei alapján, így 1933-ban nemzetközi ösztöndíjasként megkezdhette tanulmányait a genfi Rousseau Intézetben. Itt 23 országból 28 hallgató gyűlt össze. Az oktatás francia nyelven folyt és a vizsgákat francia vagy angol nyelven kellett letenni. Franciául ekkor már nagyon jól beszélt, angol tudását pedig úgy fejlesztette, hogy angol tanulók közé kérte magát a kollégiumban.

Az oktatás színvonalát és a követelmények nagyságát neves szakemberek alapozták meg. Hepp Ferenc tanárai között volt a neves svájci pszichológus, a neveléstudománnyal foglalkozó Eduárd Claparède (1873-1940), és a tudós akkori tanársegédje, a Rousseau Intézet későbbi igazgatója, a szintén svájci kísérleti pszichológus Jean Piaget (1896-1980).

Hepp Ferenc a nemzetközi válogatott diákok között is bizonyította tudását. Az USA-beli Springfield-i Testnevelési Főiskola ösztöndíjára 1934-ben 23 pályázó közül rangelsőként ismét őt választották. A kosárlabda kedvelők bizonyára ismerik

az Massachusetts állambeli Springfield-i Testnevelési Főiskola nevét, hiszen 1891-ben a kanadai James W. Naismith (1861-1939) főiskolai tanár itt mutatta be először a kosárlabda játékot, amely azután innen indult el világhódító útjára. Ezen túlmenően azonban rendkívül jelentős egy olyan országban tanulni, amelyben az olyan testnevelés és sporttudományos vizsgálatokat, mint 1860-1880 között az antropometriai teszteket, 1880-1915 között erőteszteket, 1900-1925 között a kitartás (kondíció) teszteket, 1904-től kezdve a sportképesség teszteket már kidolgozták, s a testneveléstudomány fejlesztésének élvonalában haladtak kutatói. Hepp Ferenc belevetette magát az újszerű ismeretek halmazába és másfél év elteltével „master of education" testnevelő tanári diplomát szerzett.

Újabb másfél évre 1935-ben az IOWA egyetemre került, ahol a már akkor világhírű L. L. Thurstone és McCloy professzorok irányítása mellett „A jellem egységei, alapelemei" címen megírta és sikerrel védte meg doktori disszertációját, elnyervén a „Doctor of Phylosophy" címet. Amerikai tanulmányai 1937-ben a University of Southern California-n (Dél-Kaliforniai Egyetem, Los Angeles) fejeződtek be. A Thurstone-féle multifaktor analízis alkalmazásával kísérleti kutató munkája magas színvonalát itthon messzemenőkig elismerték, de doktori diplomájának honosítását nem támogatták, mert az általa alkalmazott matematikai igazolás akkoriban ismeretlen volt még hazánkban. Ráadásul Magyarországon bölcsészettudományi doktori címet csak úgy lehetett szerezni, ha a klasszikus görög nyelv és irodalomból is vizsgát tett a disszertáns. Hepp Ferenc három hónap alatt sajátította el ezt a tananyagot és nem is akármilyen eredménnyel. Vizsgadolgozatának értékelésekor a vizsgáztató tanár kételkedett abban, hogy a hibátlan feladatmegoldás három hónapi tanulás eredményeként született meg. „Kérem, hajlandó vagyok itt helyben, a tisztelt bizottság előtt egy hasonló fordítást elvégezni" – érvelt,

de erre már nem került sor, hittek neki. A magyarországi doktori cím megszerzése csak egy újabb disszertáció megírásával vált lehetővé. Hepp Ferenc nem riadt vissza a feladattól és 1942-ben megírta „A célbadobás lélektani elemzése" c. munkáját. Disszertációjának témája – a célbadobás pszichológiai elemzése – teljesen szokatlannak tűnt ezekben az időkben.

A tudós bírálókban és a szakmai kritikusokban felmerült a kétely: „mit lehet elemezni egy olyan egyszerű fizikai tevékenységen, mint a dobás?” Hogy mit, arra disszertációja adja meg sajátos válaszát. Már a problémafelvetésből is kitűnik, hogy a pszichológia nagyon fontos kérdéseit – a kinesztetikus érzékelést és a motoros tanulás alaptörvényeit – tárja fel a kutató egy rendkívül szellemesen megtervezett célbadobási kísérlettel. (Vizuális és csak kinesztetikus vezérléssel végezték a kísérleti személyek a feladatot. Kiderült, hogy a kinesztetikus érzékelés pontosabb visszajelzést és teljesítményt tesz lehetővé, mint a vizuális.) A problémaanalízis, az adatok matematikai feldolgozása, a következtetések logikája azóta is a kísérleti sportpszichológiai kutatások mintájaként szolgál. Ez a disszertáció lett az a munka, amely megtörte az előítéleteket és megnyitotta az utat a testnevelés-tudomány hazai kibontakozása felé. Hepp Ferenc végül is 1943-ban a Pázmány Péter Tudományegyetemen doktorált pszichológiából.

Tudományos kutatásai során később is sok esetben a pszichológia szemszögéből közelítette meg a feladatokat. 1960-ban a Magyar Tudományos Akadémián ugyancsak pszichológiából kandidált, kandidátusi értekezésének címe: „A sportmozgások érzékelésének főbb kérdései”.

Munkássága az oktatásban és a tudományok területén

a. Hepp Ferenc tanári tevékenysége

Hepp Ferenc négy éves távollét – tanulmányainak befejezése - után 1937 végén hazatért Magyarországra. Első munkahelye mi is lehetett volna más, mint a Testnevelési Főiskola, amely ezekben az időkben az egyik legjobban felszerelt és nemzetközileg elismert tanintézet volt. Hepp Ferenc ekkor tanársegédként a korszerű sportjáték-oktatás megszervezését kapta feladatául, amelyhez nagy hozzáértéssel és lelkesedéssel kezdett hozzá. Az oktatás anyagába rendes tárgyként bekerült a birkózás, a céllövészet, a labdarúgás, az ökölvívás, az úszás, a tenisz és a turisztika. Először kapott nagyobb hangsúlyt a kézi- és kosárlabda-oktatás. Bevezették a sportszemináriumot és a játékelmélet tantárgyat is.

A Főiskola tanári állományának felkészültsége megfelelő volt, viszont sok olyan oktató is tanított, akiket semmiféle szorosabb kapcsolat nem fűzött az intézményhez. A tanítás tartalma és módszerei nem voltak egységesek, így a különböző szemléletek széthúzást idéztek elő a tanári karban. A felszaporodott tárgyakat még a legjobb szakemberekből összeválogatott előadói kar sem tudta összefogni. A túlterhelés elleni küzdelem és a szakmai képzés fejlődése mögött egy merev belső rendtartás és „tekintély elv” uralkodott. A Főiskola Internátusi Szabályzata összehasonlíthatatlanul kötöttebb és szigorúbb volt, mint a Horthy korszak bármely felsőoktatási intézményei. Ez az állapot annyi ellentmondást, bonyodalmat, elégedetlenséget okozott, hogy a hallgatók 1940-41-es tanév decemberében sztrájkba léptek. Az akkori igazgató Dr. Szukováty Imre pozíciója megbukott és lemondott. 1941. január 25-én Dr. Misángyi Ottó nyert igazgatói, Balogh Lajosné, Dr. Hepp Ferenc, Kerezsi Endre, Dr. Kizsanyec Károlyné és Dr. Ostoros Gyula főiskolai rendes tanári, Dr. Bácsalmási Péter tanársegédi, Dr.

Baitz Géza főorvosi, Dr. Kereszty Alfonz vezetőorvosi megbízást.

Hepp Ferenc tehát 1941. január 25-től főiskolai rendes tanári alkalmazást nyert, az 1941-ben új tantárgyként megjelenő „Tudományos kutatás alapjai” oktatója lett. Ebben az időben ismerkedett meg későbbi feleségével, Heinisch Erikával, aki akkor a TF hallgatója volt. Négy gyermekük született: Erika, Ferenc, Judit és Katalin. A II. világháború, mint az élet minden területén, a Főiskolán is rendkívüli állapotokat idézett elő. Az oktatás színvonala visszaesett. 1941-től a hallgatók egyharmada az állandó helyettesítés miatt távol volt, a gyakori légiriadók miatt a tanítás így is csak a kora reggeli és a délutáni órákban folyhatott. Az értelmetlen és esztelen háború igen sok áldozatot követelt a főiskola hallgatói közül, az 1942-43-as tanévben 20 főiskolai hallgatót köteleztek frontszolgálatra.

A tragédia magánéletében sem kerülte el Hepp Ferencet: legidősebb gyermeke, Erika egy bombatámadásban megsérült, ezért nem folytathatta tanári tevékenységét felesége. A főiskola volt vezetői nyugatra menekültek, így 1945. február 20-án Dollai Dobler Antalt a Munkás Testedző Egyesületnek egyik aktív tagját bízták meg az igazgatói tisztség ellátásával. Dollai igazgatósága és később Juhász László teljhatalmú miniszteri biztos elnöksége alatt Hepp Ferenc, mint tanár oroszlánrészt vállalt a felszabadulás utáni újjáépítési munkálatok szervezéséből. A romeltakarítás alatt ő maga is tolta a talicskát, és nem vonta ki magát bármely nehéz fizikai munkából sem.

Hepp Ferenc két tárgyat tanított a főiskolán: a kosárlabdázást és a Bevezetés a testnevelési tudományos kutatás módszertanába c. tárgyat, amelyet először az 1944-45-ös tanévben kezdtek el oktatni. Hepp Ferenc ennek a tárgynak szükségességéről, nélkülözhetetlenségéről azt mondta: „nagyon sok olyan oktatási, kutatási módszer van, amit a testnevelő tanárnak ismernie kell, és amelyek eddig egyetlen tantárgyban és tanterv-

ben sem szerepeltek. Ilyen a matematikai statisztika, az elektronikus műszerek használatának ismeretei". A kutatási alapelveket, tudományos kritériumokat magyarázta ebben a tárgyban, előadásokat tartott és az év végén összegezte téziseit, amelyek alapján a diákoknak tanulnia és vizsgázni kellett. Egyéni kutatásokkal, kezdeményezésekkel bátran lehetett eléállni, ezeket mindig örömmel fogadta és támogatta.

A konszolidációs és a szocialista átszervezés időszakában a Testnevelési Főiskola a kulturális forradalom sorsának középpontjába került. Rendelet kötelezte az igazgatóságot, hogy szervezze meg a munkásosztály és a parasztság testnevelési pálya iránt érdeklődő gyermekeinek továbbtanulását megkönnyítő szakérettségis tanfolyamokat. Az új és könnyűnek nem mondható feladatok ellátásának irányításával Hepp Ferencet bízták meg 1947. december 15-én. A TF társadalmi küldetését így fogalmazta meg: „A TF a magyar testnevelési és sportmozgalom legmagasabb szintű szakemberképző, módszertani és tudományos intézete." Igazgatói megbízatása tanárkollégái és a magyar testnevelő tanárok véleményével teljes mértékig megegyezett. Nagyon sokan szerették, tisztelték és elismerték tudását.

Az új vezetés előtt nyilvánvaló volt, hogy a Főiskola fejlődésének alapfeltétele, hogy megfelelő létesítményekre tudjon szert tenni. Hepp Ferenc nagy terveiben egy világszínvonalú főiskolai sportoktató centrum létrehozása szerepelt. Az olcsó telekárak lehetővé tették, hogy nem kis erőfeszítések árán, de sikerült megszerezni a Csörsz utcai temetőkert jelentős részét. Dávid Károly Kossuth-díjas építész közreműködésével elkészültek a főiskola területi és létesítményfejlesztési tervei. Ebben a Sportkórházzal való területi kapcsolódás alapján kirajzolódtak a Kiss János altábornagy utcától az Avar utcáig terjedő hatalmas testnevelési és sportkombinát körvonalai. Hepp Ferenc igazgatósága alatt sok egyéb változás is történt a Főis-

kola életében. Megszokottá vált, hogy az egyes iskolai, tanulmányi problémákat egy-egy közös kirándulás keretén belül, a tanárok és a diákok küldöttei együtt megvitatták és közösen egymás érdekeit és kötelességeit figyelembe véve, megoldották. Ezek a viták, megbeszélések nyíltak voltak, mindenki elmondhatta a véleményét, ha kellőképpen meg tudta indokolni.

Hepp Ferenc rengeteget tett a testnevelő tanárképzés fejlődéséért. Kerezsi Endrével közösen vállalkoztak az akkor érvényben lévő Kmetykó-féle óraterv módosítására, hibáinak kiküszöbölésére. Ezt alapos kutatómunka előzte meg, amely a gyakorlati ismeretek összegzésén alapult. 1951-re elkészültek az új tanmenetek, tanszéki programok és a Főiskola új működési szabályzata, amelyek egyértelműen a sokoldalúan fejlett testnevelők képzését tűzték ki célul. Az átszervezéssel a főiskola funkciója alapvetően megváltozott és a magyar testnevelési és sportmozgalom legfelsőfokú szakemberképző módszertani és tudományos intézetévé vált.

A főiskola új főhatósága az Országos Testnevelési és Sportbizottság (OTSB) az említett kibontakozási folyamat ellenére 1951. augusztus 26-án kelt levelében megvonta a bizalmat Dr. Hepp Ferenc igazgatótól. Ennek indítéka az volt, hogy az eluralkodó személyi kultusz káderpolitikai megítélése szerint a kulcsfontosságú intézmények vezetői posztjairól azokat az embereket el kellett mozdítani, akiknek valamilyen „nyugati múltjuk” vagy kapcsolatuk volt. Az adott feszült nemzetközi helyzetben ezeknek az intézkedéseknek a kapcsán azonban nem vették tekintetbe, hogy Dr. Hepp Ferenc 1934-37 között állami támogatással kapott Egyesült Államok-béli egyetemi tanulmányaihoz ösztöndíjat. A bizalomvesztés első jele az volt, hogy a szovjet sportvezetés meghívására 1951 nyarán három hónapos szovjet tanulmányútra kiutazó küldöttségbe az igazgató helyett Kerezsi Endre tanszékvezető főiskolai tanár került be.

Utóbb munkája elismeréseként a Testnevelési Főiskola címzetes egyetemi tanárrá nevezték ki 1980. július 1-én, és neve az intézmény falán levő dicsőségtáblára is felkerült.

b. Hepp Ferenc tudományos tevékenysége

Hepp Ferenc tudományos munkásságának kezdetét nehéz pontosan meghatározni, hiszen már főiskolai és egyetemi évei alatt komoly tudományos munkát, megfigyeléseket és kísérleteket végzett. Kifogyhatatlan tudásvágya, szorgalma, egyszerű, kristálytiszta logikai gondolkodása segítette abban, hogy a meglévő ismeretekből, gyakorlati tapasztalatokból újat tudott létrehozni. Jól látta, hogy a testnevelés-tudomány fejlődéséhez szükség van a mozgástanulás és mozgástanítás általános törvényszerűségének feltárására. Ez nem végezhető el csupán egyetlen egy sportágnak az aspektusából. Minden sportág technikájának és taktikájának metodikája eltér egymástól, de van egy közös tényező, nevezetesen az, hogy cselekvéssel, mozgással kell az adott célt elérni. Ki kell lépni a szűk sportági keretekből, és két aspektusból kell közelíteni: humánbiológiai és pszichológiai nézőpontból. Amikor megírta a „Célbadobás pszichológiai elemzése” c. doktori disszertációját, abban a pszichológiai megközelítést választotta. Nagyon szerencsésen ötvözte a pszichofiziológiát azokkal a szempontokkal, amelyeket a társadalomtudomány közvetít a testnevelés ill. a sporttudomány számára. Ez döntő jelentőségű kísérlet volt abban a korban. Ezzel nem csak egy új utat nyitott meg a sporttudomány számára, hanem kapcsolatot teremtett a társadalomtudományokkal is.

A testnevelési tudományos kutatómunka kialakulása nem volt problémamentes. Hepp Ferenc 1941-ben részletes és konkrét javaslat-tervezetet dolgozott ki a Testnevelési Főiskolán létesítendő Kutató Intézet alapítására. „Ha csak részben is létrejött volna – állapította meg később – akkor megteremtettük

volna a fejlődés egyik alapvető előfeltételét. Sajnos nem volt gyakorlati lehetőség a javaslat megvalósítására."

Közvetlenül a felszabadulás után a főiskola újjáépítésével egyidőben konkrét lépések történtek a Testnevelési Tudományos Társaság alapítására. Kidolgozták az alapszabályokat és 1945. december 12-én megtartották az alakuló gyűlést. Az elnök Dr. Mező Ferenc, a főtitkár a fiatal Hepp Ferenc lett. A szervezet 1945. decemberében Testnevelési Tudományos Társasággá alakult, amelynek szintén ő lett a főtitkára. A nagy reményekkel induló társaság azonban 1947 elején beszüntette működését.

A kutatás szempontjából fontos és konkrét lépést jelentett az is, hogy a magyar Testnevelési Főiskola tantervében az 1947/48. tanévben bevezették a testnevelési tudományos munkával való foglalkozást. Az I. és II. évben a „Testnevelés elmélete", III., IV. évben pedig a „Tudományos kutatás" c. tantárgy tartalmazta a tudományos munka alapismereteit. Ekkor lett kötelező egy tudományos jellegű szakdolgozat készítése is.

1954. december 18-án az Országos Testnevelési és Sportbizottság elnöke aláírta, s ezzel jóváhagyta a Testnevelési Tudományos Tanács szervezeti szabályzatát. A TTT megszervezéséhez hathatós és igen értékes segítséget nyújtott a Magyar Tudományos Akadémia. A TTT főtitkára Hepp Ferenc lett (1954-1959). A TTT munkájának jelentősége, hogy megindította, szervezte, irányította, koordinálta a testnevelési tudományos munkát. Tájékozódott a szakemberek tudományos felkészültségének fokáról, kapcsolatokat teremtett a nemzetközi és külföldi testnevelési tudományos szervezetekkel. Hepp Ferenc főtitkársága alatt készült a Magyar Testnevelési és Sportbibliográfia. Jelentős eredmény a TTT munkájában az, hogy lehetőséget biztosított tudományos munkák publikálására. Így jelenhetett meg az első testnevelési tudományos folyóirat a „Testnevelés Tudomány" 1955-ben, melynek alapító-szerkesztője volt.

Ez 1956-ban megszűnt és helyét a népszerű tudományos profilt képviselő „Sport és Tudomány” foglalta el, melynek követője a havonta megjelenő „Sportélet” lett.

Hepp Ferenc nevéhez fűződik az 1959-ben létrejött önálló Testnevelési Tudományos Kutató Intézet létrehozásához való feltételek megteremtése. Nagy harcot kellett folytatnia azért, hogy ezt az intézetet létrehozhassák, mert egyes sportvezetők sokáig nem támogatták az ezirányú törekvéseket. (A szocialista országok közül hazánkban alapították meg utoljára a Testnevelési Kutató Intézetet.) Végül egymillió forint támogatást kaptak az állami szervektől, hogy a régi kollégiumi épületet újjáépíthessék. Az Intézet igazgatója Hepp Ferenc lett, ezt a tisztet 10 évig (1959-1969) látta el. A kutatási irányt főként két dolog befolyásolta: a társadalmi igény illetve a kutatók szakmai felkészültségi állapota. Három irányban folyt a kutatás: iskolai testnevelés, tömegsport és a versenysport, utánpótlás nevelése.

Az 1959-1962-ig tartó periódust a tényleges operatív munka megindításának elvi és dologi nehézségei, az útkeresés jellemezték. Hiányoztak teljes egészében a kísérleti kutatáshoz szükséges műszerek. Ezért csak olyan feladatokat lehetett vállalni, amelyeket az adott körülmények között lehetséges volt végrehajtani. 1969. január 1-én a Magyar Testnevelés és Sprotszövetség Országos Elnöksége az intézetet a TF-hez csatolta. Ebben az évben Hepp Ferenc leköszönt igazgatói tisztségéről.

Hepp Ferenc kutatói munkáját nagy körültekintés, precizitás és nagyfokú szakmai felkészültség jellemezte. „Hihetetlenül magas intellektusú ember volt, aki nagyon jó kapcsolatteremtő készséggel rendelkezett. Nekünk a munka szórakozás, a szórakozás munka volt” – mondta egykori kollégája, Dr. Nádori László. Rengeteget utazott a világban (a Nemzetközi Kosárlabda Szövetség segítségével is), a hazai és külföldi folyóirat-

okban gyakran publikált. (A család birtokában levő dokumentumok alapján 200 különféle szakcikket jelentetett meg, hazai és külföldi lapokban.)

Tudományos és szakmai munkásságáért az alábbi kitüntetéseket vehette át: a Magyar Népköztársasági Érdemrend arany, Sportérdemérem arany, Munka Érdemrend ezüst fokozat. Röviddel halála előtt, 1980. május 31-én vette át (USA-n kívüliek közt negyedikként) Springfieldben az egyetem „Volt kiváló hallgató" kitüntetését. (Ezt azok a volt hallgatók kapták, akik az egyetemi kiváló szereplést későbbi nemzetközileg is elismert, sikeres életpályával folytatták.) Jellemző mondat az egyetem vezetőjének leveléből: „Ez a kitüntetés mind számodra, mind az Alma Mater számára nagy megbecsülést jelent."

Hepp Ferenc szerepe és jelentősége a hazai és a nemzetközi kosárlabda-életben

A kosárlabdázás az egyik légnépszerűbb játék az egész világon. Magyarországon először Kuncze Géza testnevelő tanár karolta fel a sportágat, amelyet 1912-ben egy müncheni játéktanfolyamon ismert meg. A játék kezdetben elsősorban téli kiegészítő sportmozgásként szerepelt. A palánkos kosárlabdázás hazánkban 1933-ban kezdett szélesebb körben elterjedni. Ekkor került kiírásra az első magyar bajnokság is. Hepp Ferenc békési diákévei alatt ismerkedett meg ezzel a játékkal, az atletizálás mellett később a kosárlabdázás lett a kedvenc sportága.

Külföldi tanulmányai során sem szakadt el a játéktól. Köztudomású, hogy a 30-as években is Észak-Amerikában játszották legmagasabb szinten ezt a játékot, Hepp Ferenc pedig Springfield-i diákként az akkor egyik legelitebb USA-beli egyetemi kosárlabda-csapatnak volt oszlopos tagja. Itt ismerkedett meg és kötött életreszóló barátságot William Jones-szal, aki később az 1932-ben megalakult FIBA (Nemzetközi Kosár-

labda Szövetség) főtitkára lett. Hepp Ferenc itt, a kosárlabda őshazájában ismerkedett meg a legkorszerűbb technikai és taktikai módszerekkel és azoknak a tanításával.

A Testnevelési Főiskolán tanársegédi, majd később tanári minőségben rendkívül nagy hozzáértéssel tanította a kosárlabdázást. Munkáját gyakran külföldről szerzett oktatófilmek segítették. Az 1938-ban megjelenő első Kosárlabda Szabálykönyv az ő munkája volt. Megtanította hallgatóit a játékra, annak a testnevelés keretében történő oktatására, az edzés alapelveire. Ezzel valójában kezdetét vette a testnevelő tanárok szakmai képzése, amely tulajdonképpen a szakmai alapismeretek népszerűségét szolgálta. A kosárlabda játék elméletével kezdetben pusztán néhány fiatal szakember foglalkozott spontán. Pedig a nagy eredmények megkövetelték a felkészülés kérdéseinek elmélyültebb és szélesebb körű ismeretét, a szakemberképzés megjavítását. Európa számos országában az amerikai szakemberek alapos és nagy rutinnal megírt írásait fordították le. Mi is az amerikai szakirodalom közvetlen átültetését választottuk. Ez azonban nem volt egyszerű feladat, mert hiányzott a magyar nyelvű terminológia. Meg kellett alkotni a magyar szakkifejezések rendszerét, amely megkönnyítette az azonos értelmezést. Ezt a munkát Hepp Ferenc is támogatta, s a munkában aktívan részt vett. 1942-ben a „Testnevelés” c. havonta megjelenő folyóiratban egy több részből álló sorozatot jelentetett meg, a cikkeket amerikai szaklapokból fordította.

1940-től első számú szervezője a játékvezető-képzésnek és –vizsgáztatásnak. 1946-tól 1957-ig, tizenegy éven keresztül nemzetközi játékvezetőként is tevékenykedett. A Magyar Kosárlabda Szövetség (MKSZ) 1942-es megalakulása előtt már 1940-ben a Nemzetközi Kosárlabda Szövetség (FIBA) Technikai Bizottságának elnöke. 1940-1943 között a Magyar Athletikai Szövetség szövetségi kapitányi tisztét is betöltötte. 1948-ban a londoni olimpián az amatőrizmus kérdéseivel fog-

lalkozó sportbizottság, 1957-ben az Európai Állandó Konferencia II. ülésszakának elnöke. A Magyar Kosárlabda Szövetség alapító tagja, 1955-tól 1980-ig elnöke, a Nemzetközi Kosárlabda Szövetség európai társelnöke. Sokáig a Magyar Kosárlabda Szövetség és a FIBA közötti kapcsolatot egyedül Hepp Ferenc személye jelentette. Szövetségünk jóval később, 1953-ban lett a FIBA tagja.

Hepp Ferenc nemzetközi, központi személyiséggé válását nagymértékben segítette fantasztikus nyelvérzéke, és ebből adódó nyelvtudása. Anyanyelvén kívül öt nyelvet beszélt, amelyet első fokú vizsgák igazoltak (angol, német, francia, orosz, spanyol) és két nyelvet társalgási szinten sajátított el (szerb és olasz).Tevékenységének köszönhetően fokozatosan kialakult a közös magyar kosárlabda szaknyelv. Ez természetesen megkönnyítette a fiatalok bekapcsolódását a szakirodalmi tevékenységbe, valamint elősegítette az előadások, viták, tanfolyamok egységes szemléletű megtartását. A „magyarosítás” sikerét talán az bizonyítja legjobban, hogy a magyar szakkifejezések minden esetben észrevétlenül mentek át a közhasználatba. Ezeket rendszerezte nagy gonddal Hepp Ferenc, az általa összeállított és szerkesztett több nyelvű Sportszótárban, melyből 1952-ben 3 és 5 nyelvű, 1960-ban 7 nyelvű, 1972-ben bővített 4 nyelvű változat jelent meg. Sajnos újabb kiadások nem készültek, pedig napjainkban is nagy szükség lenne ezekre a munkákra. Kassai Ervin Oscar-díjas kosárlabda játékvezető mondta: „Vendégeimnek legnagyobb ajándék a Hepp-féle sportszótár, amit eddig szívesen adtam nekik, de sajnos az én készletem is kimerült. Nagyon keresett és hiánykönyv ez, újabb kiadásokra lenne szükség.”

Az 1950-es évek elején a személyi kultusz alatt nagyon sok támogatást megvontak tőle. Nem utazhatott annyit külföldre, mint előtte és nemzetközi kapcsolatai ápolásában is sokszor akadályozták. Hepp Ferencet nem lehetett letörni és elkeseríte-

ni. Ebben az időben lett a VTSK (Vasútépítő Törekvés Sportkör, a mostani BSE) NB I-es kosárlabda csapatának edzője. Saját munkájában való hite átsegítette a nehézségeken. A magyar férfi kosárlabda válogatott eddigi legnagyobb csúcseredményét érte el az 1955-ös Európa-bajnoki arany elnyerésével. A Magyarország-Szovjetunió döntőt a Népstadionban mintegy 30 ezer ember tombolta végig. A Páder János vezette, sok sikert elért válogatott felkészülését Hepp Ferenc nagymértékben segítette. „Neki nem mondott nemet egyik csapat sem. Akiket mi edzőpartnerként felkértünk, hogy felkészülésünk érdekében játsszon velünk, az mindig elfogadta a meghívásunkat. Ezt nagy részben neki köszönhettük. Ismerte a játékvezetőket és nagyon jó személyes kapcsolatai voltak a kosárlabda élet minden régiójában” – mondta Páder János, aki Hepp Ferenc tanítványa volt.

1956-ban alapítója és alelnöke lett az UNESCO mellett működő Testnevelési Sport Világtanácsának (CIEPS). Az UNESCO köztudomásúan a világ legmagasabbrendű kulturális, tudományos és művészeti szervezete. A Világtanács keretében az egyes szakbizottságokban folyik az operatív munka. A legátfogóbb témában világkongresszusokat rendeznek. Hepp Ferenc alelnöki tisztségét 1972-ig látta el.

A játékvezető-képzést szabálymagyarázataival segítette. A külföldi színtérre is kijutó nemzetközi minősítésű magyar játékvezetőket támogatta, ismeretségei révén.

1960-1980-ig a FIBA Pénzügyi Bizottságának elnöke volt. Hepp Ferenc és a vele dolgozó apparátus a nemzetközi szövetség működési feltételeinek pénzügyi dolgainak összefogása volt a feladata (bevétel-, kiadás, nevezés, díjak, TV, jogdíjak, reklám, utazás). Tevékenységükről éves beszámolókon, majd négyévenkénti világkongresszuson adtak számot. 1960-tól kosárlabda mesteredző, emellett a FIBA Nemzetközi ellenőreként is működött. Az ellenőrnek a kiküldött versenyen kép-

viselnie kell a Nemzetközi Szövetséget, ellenőrizni a rendezést, amelynek az előírt szabályoknak kell megfelelnie.

1948-tól minden olimpián ott volt, vagy hazai, vagy nemzetközi megbízatással. 1972-ben a müncheni olimpián dr. Hepp Ferenc FIBA ellenőri minőségében vett részt. A Szovjetunió – USA kosárlabdadöntőt (valószínűleg az időmérés hibájából) 3 mp-el korábban lefújták egy pontos amerikai előnynél. Hepp Ferenc elnökletével döntöttek a játék folytatása mellett úgy, hogy a játék szovjet bedobással folytatódjék, az óra a bedobást követő első labda érintésétől induljon. A szovjet csapat egy előreívelést követő jól sikerült „kosárral" egy pontos vezetést szerezve elvitte az olimpiai aranyat. Az amerikaiak azóta is haragszanak a játékvezetőkre, a zsűri asztalra, talán az egész világra, de őrá nem, sőt, bátorságát példaszerűnek minősítették. Élete utolsó nagy versenye az 1980. évi moszkvai olimpia volt. 1980. február 25-én a Magyar Pszichológiai Társaság Elnöksége a Sportpszichológiai szekció elnökévé választotta.

Hepp Ferenc 1980. november 27-én hunyt el Budapesten. 1981. április 27-én választották a „Kosárlabda Dicsőség Csarnok" (Naismith Memorial Basketball Hall of Fame) tagjává. A Springfield-i Hírességek Csarnokát 1959-ben alapították. Jelenlegi épületébe, amely immár a harmadik a sorban, 2002-ben költözött. A Csarnokba játékosok, edzők, játékvezetők és külsős, a kosárlabdáért sokat tett személyek nyerhetnek beiktatást egy kétlépcsős, titkos zsűri általi szavazás során. Ellentétben más sportágak hasonló intézményeivel, a kosárlabdában nem csak amerikai, hanem nemzetközi hírességek is bebocsátást nyerhetnek. Magyarország ebben a sportágban talán leghíresebb, a kosárlabdázásért rengeteget tevő sportembere – ahogyan a Csarnok bibliográfiája írja róla „a magyar kosárlabdázás atyja" – nemzetünkből egyedüliként képvisel bennünket a kosárlabdázás hírességei között.

1982. június 20-24. között a FIBA megalakulásának 50. évfordulóján Hepp Ferenc emléktornát rendezett a Budapest Sportcsarnokban (ma Papp László Sportaréna). Ez alkalomból a világ legjobb csapatai érkeztek Magyarországra, hogy emlékének adózva elkápráztassák a kosárlabdázást szerető nagyközönséget. Halála után tehát elérte azt, hogy megmérkőzzön egymással Európa és az Egyesült Államok férfiválogatottja, a Szovjetunió, az USA, Bulgária és vendéglátóként Magyarország női válogatottja. Evvel az idővel pont egybe esett a Magyar Kosárlabda Szövetség megalakulásának 40. évfordulója, amely alkalmából megjelent az International Basketball különkiadása is Hepp Ferencről.

Ugyancsak 1982-ben a Testnevelési Főiskola Hepp Ferenc-emlékérmet alapított. Az alapító szabályzat szerint a kitüntetést azok kaphatják, akik nagy jelentőségű tudományos eredménnyel gazdagították a hazai testnevelési és sporttudományokat, vagy pedig tartósan magas színvonalon végzik kutatómunkájukat. A kitüntetés adományozására a főiskola rektori tanácsa és tanszékvezetői, Főiskolán kívüliek esetén a munkahely vezetője tehet javaslatot. A kitüntetés adományozásáról a Főiskola Tudományos Bizottsága dönt. A kitüntetést ünnepélyes keretek között a tanévnyitó ünnepségen a Főiskola rektora adja át. Az első emlékérmet 1983-ban dr. Nádori László, a későbbiekben 1984-ben dr. Nagy György, 1985-ben dr. Frenkl Róbert, 1986-ban dr. Bakonyi Ferenc, 1987-ben dr. Koltai Jenő, 1988-ban dr. Kun László, 1989-ben Földesiné dr. Szabó Gyöngyi, 1990-ben dr. Makkár Márta, 1991-ben dr. Mónus András, 1992-ben dr. Mészáros János, 1993-ban dr. Takács Ferenc, 1994-ben dr. Pavlik Gábor, 1995-ben dr. Szécsényi József, 1996-ban dr. Tihanyi József, 1997-ben Bíróné dr. Nagy Edit, 1998-ban dr. Rigler Endre, 1999-ben dr. Barabás Anikó, 2000-ben dr. Nagykáldi Csaba, 2001-ben dr. Kertész István, 2004-ben dr. Keresztesi Katalin kapta meg.

A sportág másik szentélye a Nemzetközi Kosárlabda Szövetség (FIBA) támogatásával jött létre majdnem két évtizedre visszanyúló múlt és előkészítés után. Ez a FIBA Hírességeinek Csarnoka a Spanyolországi Alcobendasban. A Csarnokot a FIBA létrejöttének 75. évfordulójához kapcsolódva 2007. március 1-jén nyitották meg hivatalosan. Négy kategóriában lehet bebocsátást nyerni: játékosként, edzőként, hivatalos személyként – ez a játékvezetőket és komisszárokat takarja –, valamint külsős személyként. Beiktatási ünnepséget kétévente tartanak, s évenként legfeljebb hat taggal bővülhet a hírességek listája. Természetesen az indítás éve kivételt jelentett, amikor is a posztumusz taggá lett hírességek után húsz ma is élő egyén beiktatása történt meg 2007. szeptember 12-én. Természetesen már a nyitáskor ebben a Csarnokban is helyet kapott Dr. Hepp Ferenc, aki sok funkciója mellett a FIBA központi testületének is tagja volt.

Személyének megbecsüléseként a Magyar Kosárlabdázók Országos Szövetsége (MKOSZ) rendszeresen megrendezi a dr. Hepp Ferenc nemzetközi kosárlabdatornát. A szervezet az ez évi versenykiírásban a torna céljaként a „Dr. Hepp Ferenc születésének 100. évfordulójáról való méltó megemlékezés”-t jelölte meg.

Kapcsolata Békéssel

Hepp Ferenc büszke volt szülőföldjére, élete végéig, amikor csak tehette, hazalátogatott és támogatta Békés sportéletét. Az is, aki Békésről a fővárosba került, nyugodtan számíthatott segítségére, baráti szeretetére. Nagy szerepe volt a kosárlabda sportág megszerettetésében a békési fiatalok körében, neki köszönhetően honosodott meg Békés városában hazánk második legnépszerűbb sportága, mégpedig időben elsők között a vidéki települések közül. Külföldi útjairól hazatérve többször tartott élménybeszámolót is, hogy új ismereteiről,

tapasztalatairól elmondja véleményét, s megossza azt régi barátaival. Neki és „tanítványainak” – Orosz Gittának és Gyöngyösi Eleknek – köszönhetően Békés női kosarasai első községi csapatként kerültek az NB I-be 1949-ben. Mindez úgy kezdődött, hogy 1942-ben a Testnevelési Főiskoláról küldött két kosárlabdapalánkot. Ezeket Kecskeméti Gábor testnevelő tanár szereltette fel a gimnázium tornatermében, aki akkor került haza a Testnevelési Főiskoláról. Az újdonsült labdajáték szabályait Békésen akkoriban egyedül ő ismerte. Sajnos, rövid ideig lehetett köztük, mert május végén frontszolgálatra hívták be. Akkor még bőrlabdával játszották a kosárlabdát is, így azt sokszor futballozásra is használták. Ennek egyenes következménye, hogy a labdák gyakran tönkrementek, ezeket hazajövetele után szintén Kecskeméti Gábor javította.

Hepp Ferenc Békésen, a mintegy 30 évvel ezelőtt meghonosított Viharsarok Kupán is éveken keresztül részt vett. A mérkőzéssorozat befejezéseként edzők – játékvezetők mérkőzést láthatott a szépszámú közönség. Ennek még 65 évesen is aktív résztvevője volt. Játékintelligenciáját, mozgáskészségét és pályán belüli magatartását minden esztendő augusztusában megcsodálták a nézők, és megcsodálták az aktív játékosok is.

A város emlékét azzal őrzi, hogy az egyik, akkor újnak számító, jelenleg is legnagyobb létszámú általános iskola 1986 novemberében dr. Hepp Ferenc nevét vette fel. Az iskola előcsarnokában bronz arcmását is elhelyezték. Az iskola vezetésének jóvoltából a tanulók a megnyitást megelőzően kutatási feladatokat kaptak Hepp Ferenc életéről. Ezeket egy kiállításon mutatták be a családnak.

1992-ben Békés város Díszpolgárává avatták.

Történetek Hepp Ferencről

■ Iskolaévei alatt nem volt klasszikus „mintagyerek”. Osztálytársa, Végh Anna így emlékszik vissza rá: „Egy alka-

lommal Dr. Szüle Zoltánra vártunk az osztályban, mivel egészségtan óra következett volna. Hepp Ferenc ötletére kimásztunk az előkertbe nyíló ablakokon – friss levegőt szívni – és a díszbokrok alatt lapulva vártuk az előadót. A belépő orvos és a pedellus tanácstalansággal vegyes megdöbbenéssel szemlélte az üres osztálytermet a lapuló tanulók hangos derültségére."

■ Világ életében nagy fogadó hírében állt. A versenyszellem, a küzdeni tudás, a győzni akarás jellemezte őt. „Egy alkalommal télen -10 C°-os hidegben fogadott tanárkollégáival, hogy rövid ujjú ingben körbe sétálja a Csörsz utcától a Kiss János altábornagy utca által körülhatárolt tömböt, úgy hogy nem reagál semmiféle megjegyzésre, amit mondanak neki. Hepp Ferenc élvezte és meg is nyerte a fogadást." (Egyetemi kollégája, Dr. Nagy György elmondása alapján)

■ Fiának visszaemlékezéseiből: „Apuban már gyermekkorában virtuskodó vér folyt, és élt már benne az örökös versenyszellem. Például fogadást kötött barátjával, Kecskeméti Gáborral – akinek fotója az iskola folyosóján is látható, és élete végéig nagy barátságban volt vele -, hogy ugorjanak be a Körös folyó egyik nagy örvényébe, természetesen egy nagy kővel, hogy a víz alatt könnyebben ki tudjanak úszni, és mérték, hogy ki bukkan föl később a víz felszínén, és ki nyeri meg a fogadást."

■ „A sok munka mellett a magánéletre is jutott idő. A TF-n ismerte meg édesanyámat, Erikát. Ő mesélte, hogy egy téli buli alkalmával, amire nagyon készült (fodrász, csinos ruha, illat, ami kell), de apa a bulin még csak föl sem kérte táncolni. Mami könnyes szemmel ment haza, öt perc múlva szólt a telefon: Halló Erikám! Nagyon csinos voltál! – És mami már boldog volt. Édesapám a TF-n a vizsgáztatások során mindig megértő volt. Kivéve, amikor a mamit vizsgáztatta. Tőle meg is kérdezték többször: Miért pikkel rád a Hepp tanár úr?"

■ „Ő, ha külföldön járt, mindig valami speciális ennivalót kért. Egyszer azonban egy külföldi barátja jött el hozzánk, követte apu példáját és hazai speciális ebédet kért. Gulyáslevest javasolt az apu, de természetesen erős őrölt paprikával, hogy ki tud több erős paprikát beletenni a gulyáslevesbe. Úgy kezdték, hogy előbb egy-egy kávéskanállal tettek be, ez a levesben meg se kottyant. Aztán egy evőkanállal, akkor már egy kicsikét gyöngyöztek a homlokok, erősödött, már munka volt nyelni. A külföldi ekkor beletett kettő evőkanállal, apus mondta, hogy nemsoká úgyis befejezzük, ő hárommal tett bele. A vendég erre bedobta a törülközőt, apu erre a tálkában maradt maradék erős paprikát is mind beleöntötte a levesébe és megette.”

■ Zsíros Tibor Kosárarany című könyvéből: „Egyetemi hallgató korától csak a nagy kocsik érdekelték. A kétezer köbcenti alattiakat játékautónak tartotta. Legizgalmasabb versenyét egyszer elmesélte nekem. Az amerikai fiatalok egyik kedvenc versenye az akkor még osztatlan autópályán zajlott. Ki tud a legnagyobb sebességgel elmenni legközelebb a vele szemben jövő hasonló autóval. Ő, mint európai ebbe természetesen beszállt. Azzal lett az egyetem legjobbja, hogy a kocsija oldalára rárakódott sár egy része a szembejövő kocsi jóvoltából lepergett, de kocsijának fényezése sértetlen maradt.”

■ „Családi boldogsága a TF-en, egy kosárlabdaórán kezdődött. Erika, a hallgató, az egyik szünetben évfolyamtársnőivel közli, hogy úgy érzi, ez a tanár vele szemben megkülönböztető módon viselkedik. Társnői mire gondolsz kérdésére válaszolja, velem sokkal szigorúbban viselkedik, olykor undok módon bánik, mint bárki mással. A válasz mosolygós, csacsogós és kissé irigykedő: örülj neki, szerencséd van, biztosan tetszel neki. A kétkedő Erikát elgondolkoztatja, majd beindítja, mikor Ferenc tanár az első randevút kéri. Vasárnap délután két óra. Erika Rákospalotán, kertes családi házuk udvarának kapuja előtt várja Ferencet. Távolból egyre erősödő zúgás hangzik,

majd nagy sebességgel egy repülőgép érkezik. A gép legalacsonyabb magasságát Erika feje felett éri el. Igen meglepő az eset, de egy kör után ismét a feje felett zúg el a repülő. Ezt már komolyan kell venni. A többszöri körözés közben a földről is jól látható, hogy a segédpilóta-ülésből a szigorú tanár, Ferenc integet. A gépet Balogh István, Hepp Ferenc békési gyerekkori barátja vezeti. Erika könnyezve, félő mozdulatokkal integet vissza. Az utca is megtelt emberekkel, a szomszédokkal. Ők igazából féltek, nehogy a gép sokkal magasabban lévő templomtoronynak ütközzék. Mind a templom, mind Ferenc épsége a jövő biztosítéka. Nem is sokára eljött az a nap, amikor Heinisch Erika bement a szomszédokkal telve lévő templomba, majd onnan kijőve már dr. Hepp Ferencné."

■ Özv. Dr. Hepp Ferencné is szívesen emlékezett vissza arra, amikor megismerkedett leendő férjével. Hepp Ferenc akkor tanársegéd volt, Erika néni pedig hallgató: „A Pesten egyetemre, főiskolára járó külföldi diákok részére rendeztek egy teadélutánt. Természetesen azoknak a hallgatóknak is ott volt a helyük, akik viszonylag elfogadható szinten beszéltek nyelveket. Így kerültem én is erre a partira. Egyszer csak azon kaptam magam, hogy már egymás után negyedszer engem kér fel táncolni. (Nagyon jól táncolt) Rém bajban voltam, mivel akkor még nagy tekintélyük volt a IV. éves tanárjelölteknek. A végzős IV. éves lányok nagyon rossz szemmel néztek rám, hogy elraboltam egy jóképű fiatal tanárt előlük. Így hát mondtam is neki „Tanár úr legyen szíves más lánnyal is táncolni, mert nem akarom, hogy bajom essen belőle, hogy csak velem táncol".

■ Dr. Nagy György a 40-es években végezte a TF-t. Dr. Hepp Ferenc az egyik legkedvesebb tanára volt. „Franci bácsi egyszer azt mondta: „Sokkal természetesebb mozgása az embernek a dobás, mint valamely tárgy rúgása". A kisfia, aki jelen pillanatban a Sportkórház kitűnő kezű sebésze, akkor született. Egy alkalommal jött be órára és azt mondta: „Azt hiszem, hogy

tévedtem és revideálnom kell az álláspontomat, mivel azt mondtam maguknak, hogy természetesebb dolog valamely tárgy dobása, mint rúgása, a kisfiamnak az első mozdulata az volt, hogy belerúgott a labdába."

■ Dr. Hepp Ferenc fia mesélte el a következő történetet: „Miután felvételiztem az Orvosi Egyetemre, pihenni a Balatonra utaztam és ott vártam a felvételi eredményemet. Az egyik nap csak egy távirat érkezett, hogy utazzak Pestre, mert programot szervezett. Semmi mást nem közölt. Felutaztam. Ezalatt ő egy virágárusnál járt és megkérdezte a virágárustól „mennyibe kerül a virág? – melyik? – kérdezett vissza az árus. Természetesen az összes!! Felvettek az egyetemre. Ezután bármikor arra járt, nagyot köszönt neki az árus és érdeklődött, hogy mikor lesz nálunk nagy családi esemény, hisz élete legjobb vevője volt az apu".

■ „Franci bácsi jól teniszezett, de nem bízott semmit a véletlenre. Kihívott engem egy teniszcsatára déli 12 órakor 30 C°-os melegben. Amikor megkérdeztem tőle, hogy „miért a legnagyobb forróságban játszunk" csak annyit mondott „pont ezért"! (Simon János az EB-t nyert csapat egyik erőssége elmondása alapján.)

■ „Tizennégy fok lehetett a tengervíz Várnában a női kosárlabda olimpiai selejtező idején. A bátrabbak a parton napoztak, sőt egyvalaki közülük a lábát is bedugta a vízbe. Franci bácsi, a hetvenéves Dr. Hepp Ferenc viszont bement és úszott. A selejtező záróünnepségén a rendezők táncra szólították huszonhárom ország csapatának gyönyörű lányait. Jócskán voltak férfiak is a teremben, de senkinek sem akaródzott nekikezdeni. Aztán valaki mégiscsak rászánta magát. Franci bácsi ragadott meg egy 186 centi magas kosaraslányt, bevonszolta a parkettra és máris ropták. Öt perc sem telt el, s mindenki járta a táncot." (Gyárfás Tamás a „40 éves a MKSZ" különszámából.)

■ „Hepp Ferenc II. János spanyol királlyal is találkozott személyesen. Amikor bemutatták, hogy Dr. Hepp Ferenc Magyarországról, ő hozzátette: Békésről. Mert erre mindenkor és mindenütt a világon büszke volt.” (Fia visszaemlékezéséből)

Utószó

Dr. Hepp Ferenc búcsúztatásán részt vett a nemzetközi kosárlabdaélet minden számottevő személyisége. Gazdag életének összegzésére Dr. Csanádi Árpád a NOB (Nemzetközi Olimpiai Bizottság) magyar tagja búcsúbeszédét idézzük:
„Búcsúzom tőled Franci bácsi!

Szomorú szívvel veszünk végső búcsút a mi drága Franci bácsinktól, a szeretett munkatárstól, harcostól, a magyar sportélet kiemelkedő egyéniségétől…

Nagy veszteség érte a családot, mindenek előtt a sorstársat, a jót-rosszat megosztó Erikát, feleséget, a gyermekeket és unokákat. De kitölthetetlen az űr, amely váratlan távozásával a magyar sportmozgalom területén keletkezett…

Páratlan munkabírása mellett is szinte megfoghatatlan hogyan tudta ellátni nagyszámú tisztségét, megbízatását, vállalását. Hepp Ferenc bőkezűen osztotta közöttünk felbecsülhetetlen értékű kincseit, s miután távozott tőlünk, gazdag örökséget hagyott ránk. Nemes feladatunk, hogy őrizzük, gondozzuk ezt a hagyatékot, s használjuk fel arra, amire Franci bácsi szánta, a magyar sport további töretlen fejlődésére.

Nagy embert, kiváló embert gyászolunk, aki nagyon sokat tett, szinte emberfelettit teljesített a sportmozgalom érdekében. Alkotó munkája, szellemének szárnyalása sokszor ütközött nehézségekbe, sőt akadályokba. Személyes (szenvedélyes) hite, fölényes tudása azonban mindig felülkerekedett a kicsinyes irigységeken, az epigonok, a törtetők seregén.

Hazánknak sok barátot szerzett szerte a világon, személyén keresztül sokan szerették meg országunkat. Sohasem sza-

kadt el az élő sporttól, tekintélyes alakja mindig látható volt a pályákon, s a sportcsarnokokban.

Ízig-vérig sportember volt, aki maga is szinte élete utolsó percéig aktívan, rendszeresen sportolt. Gazdag és tartalmas életút ért véget, s most megrendülten álljuk körül a ravatalt, a végső búcsú fájdalmát átérezve. Keressük a vigasztalást az itthonmaradottaknak, s a békesség örök álmát őrző drága Franci bácsinkat megkönnyezzük az elválás nehéz perceiben.

Kedves, hőn szeretett Franci barátom, búcsúzunk tőled, de nem felejtünk, mindig velünk maradsz alkotásaidban, műveidben. Ott leszel a magyar sport minden dicsőségében. Te mindenkor fogod állni az idő próbáját."

Hepp Ferenc művei:

A testnevelés elmélete. Bp. gépelt én. 69. p. TF. jegyzet

Statisztika Bp. gépelt én. 44. V. p. TF. Jegyzet

Korreláció Bp. gépelt én. 34 p. TF. Jegyzet

A Magyar Királyi Testnevelési Főiskola múzeumi külön könyvgyűjteményeinek leírása. 1934. TF. 88. 6 p.

A gurulós magasugró stílus és változatai Bp. Stephaneum 1940. 22 p. (Klny. a Testnevelés 1940. 9. sz.-ból)

Tudományos testnevelés-kutatás. Bp. Stephaneum 1941. 16. p.

A kosárlabdázás története 20 p. Kivágat a „Testnevelés" 1942. III. számából Koll. 1.

A célbadobás lélektani elemzése Bp. 1942. Stephaneum, 59. p. (Dolgozatok a kir. magy. Pázmány Péter Tud. Egyetem philosophiai seminárium ából 50.)

A kosárlabdázás mozgásmódja Bp. 1942. 381-395. 507-517. p. (Klny. Testnevelés 15. évf. 5. sz.) Koll. 2.

Kosárlabda szabályok (összeállítás) 1944. Bp. Balogh Ny.

A kosárlabda játék fortélya (taktikája). Bp. 1944. 5-20; 100-110; 301-317; 373-384; 498-510; 652-665; 733-750;

858-866. p. Klny. Testnevelés 18. évf. 10. szám Koll. 4. 116 p.
Edzéstervezés Bp. Jegyzetsoksz. 1955. 20 p. Sportakadémiai előadás. Testnevelés elmélet tagozat
Fizikai képességek és azok fejlesztése (Bp. soksz. 1955) 12 p. Sportakadémiai előadás. Testnevelés elmélet tagozat.
A sportmozgások érzékelésének főbb kérdései. Bp. 1959. 83. lev. Bibliográfia 78-83. lev.
Kosárlabdázás (Fordítás és összeállítás) Bp. Sport Medicina 1961. 68. p. (verseny és játékszabályok)
Sportwörterbuch in sieben Sprachen, englisch, spanisch, französisch, deutsch, italienisch, ungarisch, russisch. Hrsg. Von Ferenc Hepp Bp. – Berlin 1962. 1109 p.
A testnevelési és sporttudományos munka kialakulása. Bp. 1969. Akadémia Ny. 699-706. Klny. Magyar Tudományos 1969. 11. szám
Kosárlabdázás (Érvényes 1972. dec. 31-ig) Bp. 1969. Sport 6. javított és átdolgozott kiadás (verseny és játékszabályok)
Olimpisches Sportwörterbuch Deutsch, englisch, französisch, spanisch. München 1972. Langenscheidt 319 p.
A mozgásérzékelés kísérleti vizsgálata sportolókon. Bp. 1973. Akadémia K. 118. p. Pszichológia a gyakorlatban 22. Bibliográfia 113-116. pl.
Kosárlabdázás 7. javított és átd. kiadás (Érv. 1976. 12. 31-ig) Bp. 1973. Sport 83. (verseny és játékszabályok)
Unitany factores of chavacter Doctor of Phylosophy (Tud. fokozat disszertációja angol nyelven) IOWA CITY IOWA, USA, 1973. gépírás
Kosárlabdázás Bp. 1977. Sport 91. p. 8. jav. és átd. kiadás (verseny és játékszabályok)
Kosárlabdázás (Érvényes 1984. december 31-ig) 9. jav. és átdolg. kiad. Bp. 1981. Sport 99 l. (verseny és játékszabályok)

Dr. Hepp Ferenc társszerzővel szerzett művei:

Hepp Ferenc – Páder János – Szabó János: A kosárlabda edzés alapjai Bp. 1955. Sport Kiadó 224 p.

Hepp Ferenc – Nádori László: Bevezetés a Tudományos Kutatásba. Kézirat Bp. 1971. Tankönyv 234. p. Bp. TF. Jegyzet Bibliográfia 225-234. p.

Források

Boros Gábor tanulmánya Dr. Hepp Ferencről (kézirat)

Dr. Kun László: 50 év a testkultúra szolgálatában Bp. 1975.

Dr. Nagy György: „Dr. Hepp Ferenc 70 éves” in: A testnevelés tanítása. 1980/5. 145-146. p.

Földes Éva – Kun László – Kutasi László: A magyar testnevelés és sport története Bp. Sport 1982.

Istvánfi Csaba: Dr. Hepp Ferencre emlékeztünk a TF-en. Magyar Edző 2005/4. 37. p.

Keresztesi Katalin: Hepp Ferencre emlékezünk. Magyar Sporttudományi Szemle 2005/4. 44-45. p.

Kun László: Békés megye sportjának története a kezdetektől a felszabadulásig Békéscsaba, 1987.

Mester Péter: Békés város sporttörténete (kézirat)

Mester Péter: Sportélet a békési gimnáziumban (kézirat)

Páder János: Kosárlabdázás Bp. 1981. Sport

Pocsai László visszaemlékezése a Békés Megyei Népújság 1991. március 21-i, 22-i és 23-i számában

Szegedi Sándor dolgozata Dr. Hepp Ferencről (kézirat)

„A Sport” c. békési napilap 1929. ápr. 23.

A TV „Sportmúzeum” Dr. Hepp Ferencről szóló adása, 1988. január 26.

Zsíros Tibor: Kosárarany Bp. 2009.

Tartalom

Előszó 3
Hepp Ferenc békési évei 5
Hepp Ferenc tanulmányai Magyarországon 7
és külföldön (1930-1937) 7
Munkássága az oktatásban és a tudományok területén 11
a. Hepp Ferenc tanári tevékenysége 11
b. Hepp Ferenc tudományos tevékenysége 15
Hepp Ferenc szerepe és jelentősége a hazai és a nemzetközi kosárlabda-életben 18
Kapcsolata Békéssel 24
Történetek Hepp Ferencről 25
Utószó 30
Hepp Ferenc művei: 31
Dr. Hepp Ferenc társszerzővel szerzett művei: 33
Források 33

A gyermek Hepp Ferenc

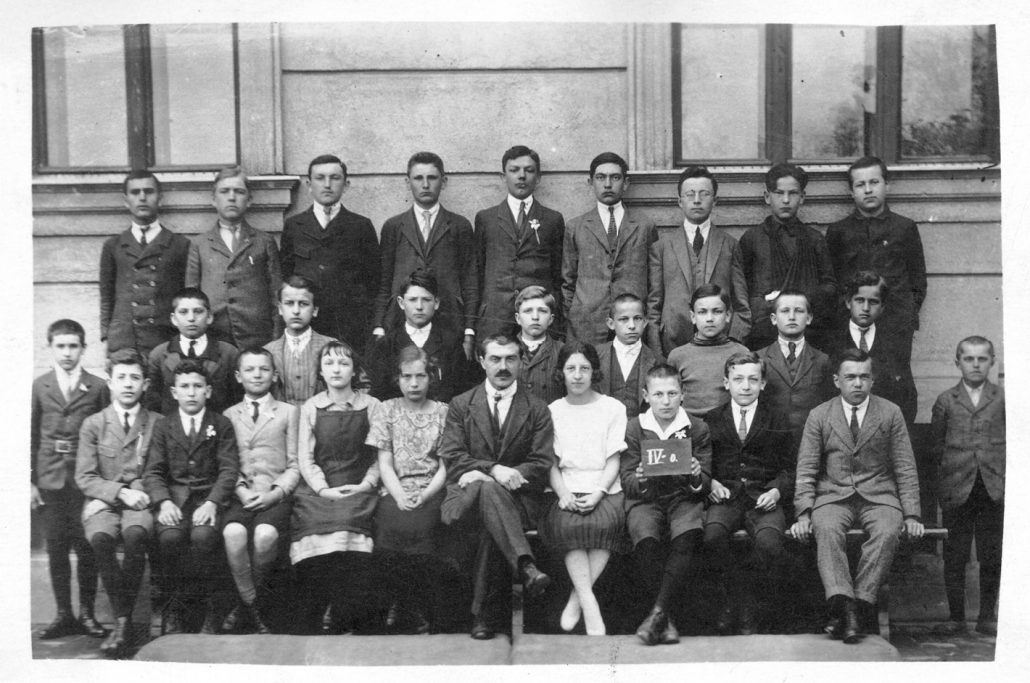

Negyedikes diákként a békési gimnázium udvarán, az első sorban jobbról a harmadik.
Osztályfőnöke Durkó Antal volt.

Érettségi tablója, Hepp Ferenc a második sorban balról a harmadik.

Az ifjú Hepp Ferenc

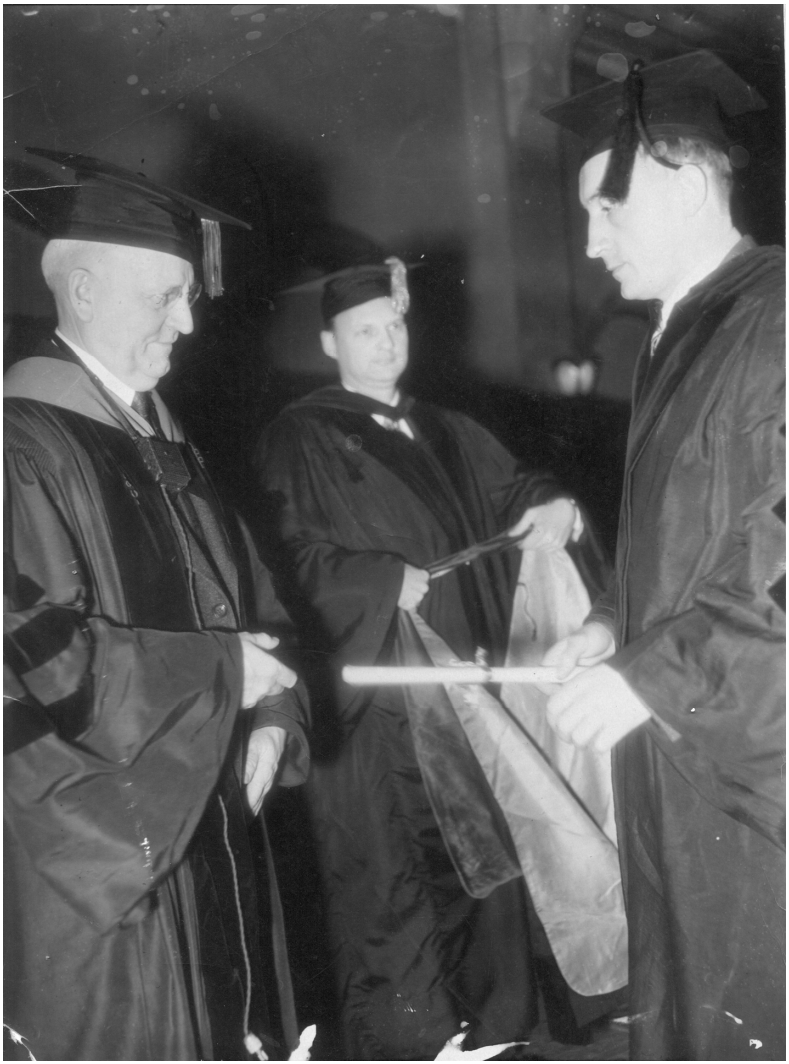

„Doktorrá fogadom”

1957-ben a szófiai Európa Bajnokság zsűrijében (középen)

MESTEREDZŐI OKLEVÉL

dr. Hepp Ferenc

sporttársnak, aki 1909. évi november hó 3-án született, a Magyar Testnevelési és Sport Tanács Elnöksége a 8-3/a-1/1960. MTST, számú határozata V./1/ c/ és f/ pontjai alapján a kosárlabda sportágban kifejtett kiváló oktató-nevelő munkájáért a MESTEREDZŐI címet adományozta.

Budapest, 1961 évi november hó 1-é n.

MTSH Nev. o. vez.

az MTST elnöke

Sorszám: 43.

VINCZE DÉNES

1960-ban kosárlabda mesteredzői címet kapott

1960-ban a római olimpián (balról a második)

1979-ben, Koreában

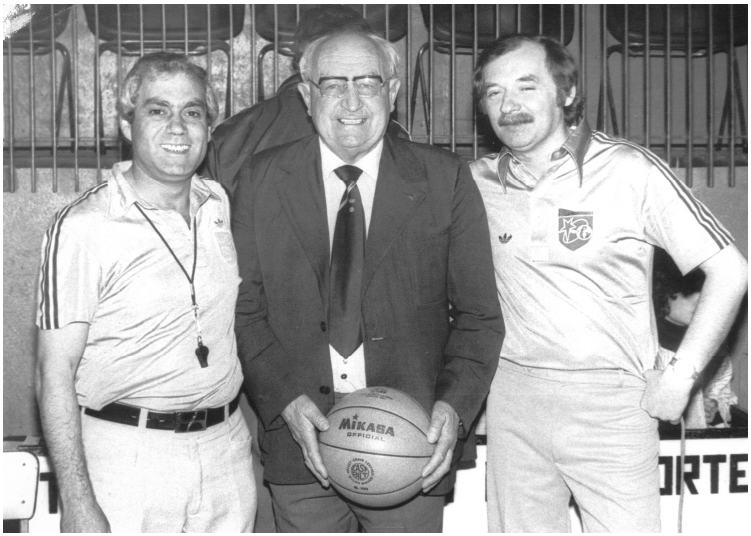

Zaragoza, 1980. Női Serdülő Európa-bajnokság játékvezetőivel

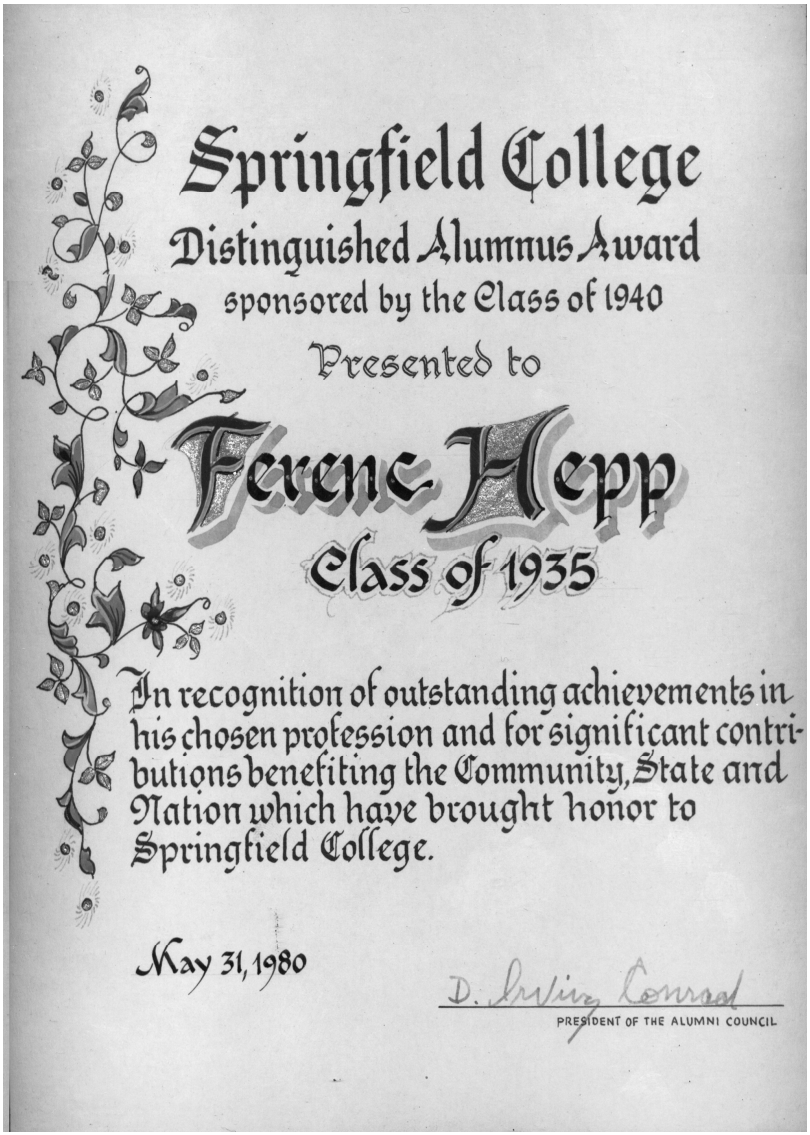

Springfield College

Distinguished Alumnus Award

sponsored by the Class of 1940

Presented to

Ferenc Hepp

Class of 1935

In recognition of outstanding achievements in his chosen profession and for significant contributions benefiting the Community, State and Nation which have brought honor to Springfield College.

May 31, 1980

D. Irving Conrad

PRESIDENT OF THE ALUMNI COUNCIL

A Springfield-i Egyetem kitüntetésének oklevele

1980. május 31. a kitüntetés átvétele

Dr. Edward Steitz, az ABAUSA elnöke gratulál a kitüntetéshez

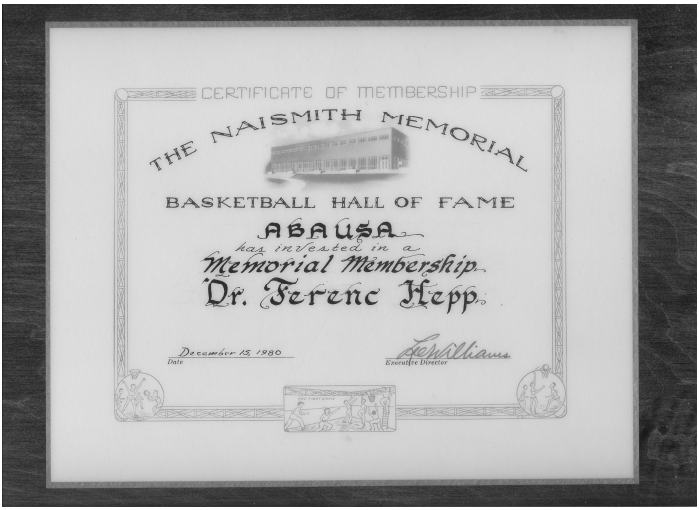
CERTIFICATE OF MEMBERSHIP

THE NAISMITH MEMORIAL

BASKETBALL HALL OF FAME

ABAUSA

has invested in a

Memorial Membership

Dr. Ferenc Hepp

December 15, 1980

Date

Executive Director

A Kosárlabda Dicsőség Csarnok oklevele

Hepp Ferenc helye a Dicsőség Csarnokában

BASKET BALL

FIBA
19, Rugendas-Strasse
P.O. Box 7104/05
München-Solln
Federal Republic of Germany

International Amateur Basketball Federation · Fédération Internationale de Basketball Amateur

Special Issue

IN MEMORIAM

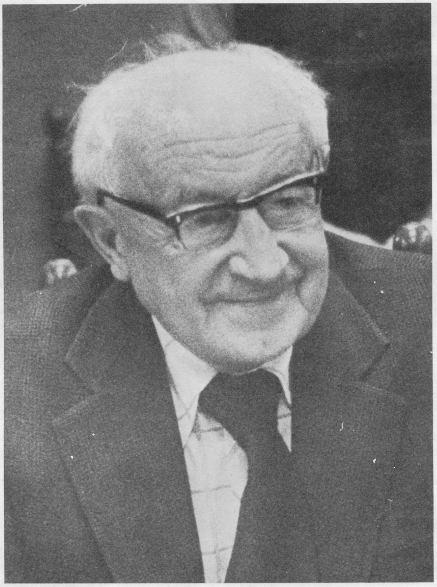

DR. FERENC HEPP

1909–1980

A Békési Téka eddig megjelent számai

1. *Nemes Dénes*: Mitológiai történetek (1984)
2. *Nemes Dénes*: Veress Emlékszoba (1985)
3. *Szűcs Irén*: „Az vőfinek való regék, násznagynak való köszöntők" (Egy XIX. századi kéziratos vőfélykönyv) (1985)
4. *Rubint Ágnes*: A békési polgári leányiskola története (1986)
5. *Nemes Dénes*: Adatok és gondolatok Békés szőlőtermesztése történetéhez I. (1986)
6. *B. Szűcs Irén*: A békési múzeum története (1992)
7. *S. Turcsányi Ildikó*: Céhes emlékek a békési múzeumban (1993)
8. *Csukás Irén*: Karacs Teréz Békésen (1993)
9. *Kirner A. Bertalan*: Békési dedósok (1887-1890) (1994)
10. *B. Szűcs Irén – S. Turcsányi Ildikó*: A békési tájház (1994)
11. *S. Turcsányi Ildikó*: Banner János Emlékszoba (1994)
12. *B. Szűcs Irén*: Jantyik Mátyás festőművész élete és munkássága (1995)
13. *Turok Margit*: Mítosz és valóság az Árpád-házi királyok tevékenységében (1996)
14. *P. Szalay Emőke*: Az üveg művészete (1997)
15. *S. Turcsányi Ildikó*: 1848 emlékezete Békésen (1998)
16. *S. Turcsányi Ildikó*: Szarmaták Békés határában (1999)
17. *B. Szűcs Irén – S. Turcsányi Ildikó*: Évszázadok viharában (2000)
18. *Gyarmati Gabriella*: A táj morfológiája (2000)
19. *S. Turcsányi Ildikó*: A 450 éves békési gimnázium története (2001)
20. *Kirner A. Bertalan*: Fejfák között száz falu temetőjében
    Márton László: Temetkezési szokások Békésen (2002)
21. *Végh Judit*: A békési múzeum főkötőgyűjteménye (2002)
22. *B. Szűcs Irén*: Szikszay Sándor aranykoszorús mézeskalácsos mester munkássága (2002)
23. *Márton László*: Nehéz kereset (néprajzi írások, novellák) (2003)
24. *Dankó Imre*: Durkó Antal élete és munkássága (2003)
25. *S. Turcsányi Ildikó*: Békés város címerei (2004)
26. *Mester Péter*: Utcanévadó személyiségek Békésen;
    Vámos László: Békés közoktatásának, közművelődésének és

egészségügyének fejlődése a várossá nyilvánításától 2000-ig (2004)

27. *Dankó Imre*: Veress Endre élete és munkássága (2004)
28. *B. Szűcs Irén*: Békési népi gyermekjátékok (2004)
29. *Márton László*: Falvak, tanyák, puszták népi építészete (2004)
30. *S. Turcsányi Ildikó*: A Jantyik Mátyás Múzeum régészeti gyűjteményének története és régészeti kiállításai (2005)
31. *B. Szűcs Irén*: Békési ízek – A békési népi konyha és hagyományos ételei (2005)
32. *Szüle Dénes*: Csimpolyás Giligor hőstettei – Diáktörténetek a múlt századból (2006)
33. *Ferenczi Sándor*: Békés, a hidak városa (2006)
34. *Durkó Antal*: A megfejt kútágas – Békési boszorkányok, táltosok, vajákosok csodás cselekedetei;
    B. Szűcs Irén: Adatok a békési néphithez és népi gyógyászathoz (2006)
35. *Sz. Kürti Katalin:* Fejezetek a békési képzőművészet történetéből (2006)
36. *Borbély János:* A „népképviselő" Irányi Dániel és az agrármunkások (2006)
37. *Balog Gáborné:* Kenderföldről hozott értékeink (2008)
38. *S. Turcsányi Ildikó*: A békési vár – Városunk jelentősége a középkorban (2008)
39. *Durkó Antal*: Régi mesterségek, nevezetes békésiek (2008)
40. *Rostás István*: A Körösök vízrajza Békésen